

HZ. PEYGAMBER VE AİLE HAYATI

DURALI GÜL (CEZAEVİ VAİZİ) 14.08.2020

Bizleri çok seven, merhamet eden, sahip olduğumuz her şeyi bize veren Rabbimize hamd ediyor, bizlere çok düşkün, çok şefkatli ve merhametli olan Sevgili Peygamberimize salat ve selam ediyoruz.

Dünya hayatına, gözümüzü açtığımızda bizleri sımsıcak saran, bağırlarına basan, geceleri uykularından vazgeçen, hayatlarını bizlere adayan iki değerli varlıkla başlarız. Aynı çatı altında karşılıksız sevmeyi, merhameti, güveni, samimiyeti ve huzuru ailemizden öğreniriz. Küçücük bedenlerimizle kocaman dünyaya alıştığımız, uyum sağladığımız yerdir aile. Aile kısaca nikahlanıp evlenerek bir araya gelen erkek kadın ve çocuklardan meydana gelen en küçük topluluktur. Aile ocağından çıkıp, hayata atılır ve topluma gireriz. Aile: Aynı kan, aynı ırk ve atadan gelen şahısların bütünüdür de diyebiliriz.

Önce üzerinde yaşadığımız bu dünya ve içindekiler yaratıldı. Sonra ilk insan Hz. Adem ve eşi Hz. Havva yaratıldı. İlk aile Cennette kuruldu, sonrasında yeryüzünde devam etti.

Hız peygamber (SAS) aileye büyük önem vermiş olup O'nun, iman, ahlâk ve aile fertlerine yumuşak davranma arasında kurduğu bağlantıyı dile getiren şu sözü çok manidardır:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخَيْرُهُمْ خَيْرُهُمْ لِنِسَائِهِمْ

"Mü'minlerin iman bakımından en mükemmel olanı, onların ahlak bakımından en güzel olanlarıdır, onların en hayırlıları da aile fertlerine karşı hayırla muamelede bulunanlarıdır." [Ahmed b. Hanbel, Müsned, II/250.

İslam da aileye büyük önem vermiş insanları aile kurmaya teşvik etmiş ve huzurlu hayat tarzının ancak aile içinde geçeceğini haber vermiştir.

وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (۳۲)

"İçinizden bekarları evlendirin. en-Nur 24/32.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"İçinizden kendisiyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda sevgi ve rahmet vermesi. onun varlığının delillerindedir. Bunlarda. düşünenler için dersler vardır." er-Rum 30/21.

Kültürümüzde 'Allah'ın emriyle ve peygamberin kavliyle' ilkesiyle temeli atılan aile yuvalarının sağlam temeller üzerinde huzurlu bir şekilde devam edebilmesi, ancak Allah ve peygamberinin bu konudaki emir ve isteklerini yerine getirmekle mümkün olacaktır.

Bu konuda Yüce Allah'ın evrensel emirleri, Hz. Peygamber'in hayatında pratiğe dönüşmüş ve bizler için canlı modeller oluşturmuştur. Hz Peygamber ailede herkese sorumluluklar yüklemiştir.

- "Hepiniz yöneticisiniz ve hepimiz yönettiklerinizden sorumlusunuz. Kişi, ailesinin yöneticisidir ve onlardan sorumludur.

- Kadın, eşinin evinin yöneticisidir ve ondan sorumludur." (Buhârî, Cuma 11, Ahkam 1; Müslim, İmare 20; Ahmed, II, 54, 55, 111)
- "Elbette Yüce Allah, her yöneticiye yönettiğinden soracaktır. Onların haklarını koruyup korumadığından soracaktır. Kişiye de ailesinden soracaktır." (Nesâî, 'İşretü'n-Nisâ, Beyrut, 1989, s, 170)
- Bu anlamlı sözleriyle o, aile bireylerinin hepsine sorumluluklar yüklüyor ve mutlu bir aile yuvasının kurulmasında her bireyin rol ve sorumluluğuna dikkat çekiyor.

Peygamberimizin ailesini anlatmaya annelerinden başlayacak olursak;

EVLAT OLARAK HZ. MUHAMMED (SAS)

Sevgili Peygamberimiz dünyaya yetim olarak gelmiş, daha doğmadan babasını kaybetmişti. Evlatların en güzeline sahip olan annelerin en güzeli Hz. Amine, Sevgili Peygamberimiz henüz küçük bir çocuk iken bu dünyadan ayrılmıştı. Yetim olarak dünyaya gelmiş, altı yaşında öksüz kalmış, dedesinin ve amcasının himayesinde çocukluk ve gençlik yıllarını geçirmişti.

Sevgili Peygamberimize bulutlar gölge etmiş, melekler kol kanat germişti. Yıllar yılları kovaladı. Bir gün Sevgili Peygamberimiz, Ebva'dan geçiyordu. (Hicretin altıncı yılı) Annesinin kabrini ziyaret etti. Çocukluk günlerini hatırladı. Şefkatli annesinin kendisini sevgiyle kucakladığı anlar gözlerinde canlandı. Annesi ve dadısı Ümmü Eymen'le birlikte, babasının kabrini ve dayılarını ziyaret etmek için Medine'ye gelmişler, bir ay kaldıktan sonra dönüş yolunda Ebva'da annesi rahatsızlanmış ve vefat etmişti. Peygamber Efendimiz bunları düşünürken annesinin kabrinin başında hüznle eğildi, gözyaşı döktü. Arkadaşları Sevgili Peygamberimizi hiç böyle görmemişlerdi. İçlerinden biri:

- Ey Allah'ın elçisi niçin bu kadar gözyaşı döktünüz? diye sorduğunda, Sevgili Peygamberimiz:

- Sevgili annemin benim hakkımdaki şefkat ve sevgisini düşündüm, cevabını veren Peygamber Efendimize salat ve selam olsun. (Bkz. İbn Sa'd, Tabakatü'l-Kübra, Beyrut ts., I, 117; Sinan Yağmur, Cennetin Güllü Hz. Muhammed (s.a.s.), s. 65;)

Peygamber Efendimizin "Sevgili annemin benim hakkımdaki şefkat ve sevgisini düşündüm" sözü annesine olan düşkünlüğünü ve hasretini ifade etmektedir.

Peygamber Efendimiz doğduğunda ona ilk sütannelik yapan Süveybe'dir. Süveybe, Ebû Leheb'in hizmetinde bulunan bir kadın idi. Sevgili Peygamberimiz, kendisine sütannelik yapan Süveybe ile hep yakından ilgilenmiş, evine ziyarete geldiğinde ona güzel muamelede bulunmuştu. Peygamber Efendimiz sütannesine olan ilgisini Medine'ye hicretinden sonra da sürdürmüş, onun hakkında daima bilgi edinmeye çalışmış; Medine'den kendisine para ve giyecek göndermişti. (Levent Öztürk, Süveybe, DİA, İstanbul 2010, XXXVIII, 183)

Sütanesi

Peygamber Efendimizin doğduğu o yıllarda Mekke'de şöyle bir gelenek vardı: Yeni doğan çocuklar Mekke'nin boğucu sıcağından etkilenmemeleri, dili daha iyi öğrenmeleri için daha serin bölgelerdeki sütannelerin yanına ücret karşılığında belirli müddet kalırlardı.

Bir kıtlık yılında kabilesinden bazı kadınlarla birlikte zengin bir ailenin çocuğuna sütanne olmak için Mekke'ye gelen Halime, yetim bir çocuk olan Sevgili Peygamberimizle döner yurduna. Peygamber Efendimizle birlikte pek çok berekete ve olağanüstü olaylara şahit olmuştu bu aile. Yıllar sonra bir kıtlık yılında Peygamber Efendimiz Hz. Hatice evli iken Halîme, Peygamber Efendimizi ziyarete gidğinde Hz. Hatice ona kırk koyun ve bir deve verdi. Hz. Halime'nin müslüman olduğu hemen hemen bütün kaynaklarda geçmektedir. (İbn Sa'd, Tabakat, I, 113; Asri Çubukcu, Halime, DİA, 1997, XV, 338;

Hüseyin Algül, Hz. Peygamber ve Anne Sevgisi; Uludağ Ünv. İlahiyat Fak., 1996, Sayı 1, Cilt 1, s. 23) Bir gün süt annesi Halime, Peygamber Efendimizin huzuruna gelmişti. Sevgili Peygamberimiz hemen ayağa kalktı: "- Anneciğim! Anneciğim!" diye hürmet ve muhabbet gösterdi, üzerindeki , hırkasını yere sererek üzerine oturttu, ona ikramda bulundu. (İbn Sa'd, Tabakat, I, 113-114; Algül, 23) Vefat haberini Halime'nin kız kardeşinden öğrendiğinde gözleri yaşla dolmuştu. (Fatma Bayraktar Karahan, Rahmanın Kadın Kulları, Ankara 2019, 64-65)

Peygamber Efendimiz, çocukluk döneminin bir kısmını yanında geçirdiği sütannesi Halime'ye karşı hayatının sonraki dönemlerinde gerekli ilgi, sevgi ve desteği esirgememiştir. Öyle ki Sevgili Peygamberimiz sütkardeşi Şeyma ile yıllar sonra karşılaşmış, onu tanıyamamış, doğru söylediğine dair bir delil isteyince çocukluk günlerinde omzunu ısırdığını hatırlatarak hâlâ fark edilen ısırık izini göstermişti. Bunun üzerine kendisini tanıyınca Peygamber Efendimiz çok duygulanmış ve gözyaşlarını tutamamıştı. Ardından ridâsını yere sererek onu oturtmuş ve dilerse kendi yanında kalabileceğini, dilerse kabilesine dönebileceğini belirtmişti. İslâm'ı kabul eden Şeymâ kabilesine dönmek istediğini söyleyince Sevgili Peygamberimiz ona pek çok hediye vermişti.

Ümmü Eymen

Peygamber Efendimiz altı yaşında iken annesi Hz. Amine Medine dönüşünde Ebva'da rahatsızlaşmış ve orada vefat etmişti. Bu acılı günlerde Sevgili Peygamberimizi teselli eden, Mekke'ye getiren hanım, Ümmü Eymen idi. Ümmü Eymen, Sevgili Peygamberimize doğumundan itibaren yıllarca dadılık yapmıştı. Peygamber Efendimiz, İslâmiyet'in ilk günlerinde kendi ev halkıyla birlikte müslüman olan Ümmü Eymen'i dedesinden ve babasından kalma bir yâdigâr kabul eder, onu "annemden sonra annem" diye sever, zaman zaman kendisini ziyaret ederdi. (Bünyamin Erul, Ümmü Eymen, DİA, İstanbul 2012, XLII, 317)

Fatıma bint Esed

Peygamber Efendimizin hayatında "İkinci annem" "annemden sonra annem" dediği, sekiz yaşından itibaren kendisine yetimliği unutturan, annelik yapan, Hz. Ali'nin annesi Fatıma bint Esed idi. Fatıma Hanım, kendi çocuklarından önce Sevgili Peygamberimizi doyurur, giydirir, saçlarını tarardı. Medine'ye hicretten sonra Peygamber Efendimiz sık sık onu evinde ziyaret etmiş, sohbet etmişti. Fatıma bint Esed vefat ettiğinde Peygamber Efendimiz çok üzülmüş, sonraki yıllarda yengesinin iyiliklerini hiç unutmamıştı.

Görüyoruz ki;

Sevgili Peygamberimiz, annesi ve annesi yerine koyduğu "annemden sonra annem" dediği kişilere hayatı boyunca değer vermiş, ilgilenmiş, alakasını kesmemiş, ziyaret etmiş, hediyeler vermiştir. Rabbimiz:

"İnsana, anne ve babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu zahmete katlanarak taşıdı ve zorluk çekerek doğurdu." (Ahkaf, 46/15) buyurdu.

Rabbimizin Kur'an-ı Kerim'de kendi hakkından sonra vurguladığı hak, üzerimizde en çok hakkı olan kişiler, anne babalarımızdır. Evladın anne ve babası ile ilişkisi ayeti kerimede öf dahi denilmemesi, azarlamayarak, gönül alıcı güzel sözler söylemesi, merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat germesi ve dua etmesi olarak ifade edilmiştir. Bizler anne ve babalarımızın duası, onlardan bir canız.

Sahabe Peygamber Efendimize:

"- Ey Allah'ın Resülü! Kime iyilik edeyim? diye sorduğunda, Sevgili Peygamberimiz:

- "**Annene**", buyurdu. Sahabe tekrar:

- “Kime iyilik edeyim” diye sordu. Peygamber Efendimiz:

- “**Annene**” buyurdu. Üçüncü defa da “Kime iyilik edeyim?” sorusuna “**Annene**” cevabını verdikten sonra, dördüncü de:

- “**Babana; sonra en yakına...**)buyurdu. (Tirmizi, Birr, 1; Nesai, Zekat, 71)

Başka bir defa Peygamber Efendimiz: “**Allahın sevgisi anne babanın rızasında, Allah’ın hoşnutsuzluğu anne babanın üzülmesinde.**” buyurdu. (Tirmizi, Birr, 3)

Ana baba başa taç imiş,

Her derde ilaç imiş,

Bir evlat pir olsa da,

Ana babaya muhtaç imiş.

Rabbimiz:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ
كَثِيرًا

“**Andolsun, Allah’ın Resülünde sizin için; Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.**” Ahzab, 33/21 buyurdu. İnsanlar dünyada hedeflerine ulaşabilmek için uygun modeller edinirler, onları taklit ederler. Hiç şüphesiz Müminlerin örnek alacağı, yolunu izleyeceği, tavsiyelerine uyacağı eşsiz örnek Sevgili Peygamberimizdir. Zira o, anne şefkatini bir nebze olsun tatmış, örnek bir çocuk, ahlakî ve insanî erdemlerle bütünleşmiş örnek bir genç, varlık ve yoklukta sevinç ve kederde örnek bir arkadaş, dürüst bir esnaf, örnek bir aile reisi, eş, baba, dede...

EŞ OLARAK HZ. MUHAMMED(SAS)

Hz. Peygamber’in konu ile ilgili uyarı ve yönlendirmelerinden birkaçı şöyledir:

"**Sizin en hayırlınız, ailesine karşı iyi davrananınızdır. Ben aileme karşı en iyi davrananımdır.**

Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı iyi davrananlardır." "Müminlerin iman bakımından en mükemmeli ahlaki bakımdan en güzel olan ve ailesine şefkat ve mülayemetle davranandır."

"**Kadınlara karşı hep hayır tavsiye edin. Zira onlar sizin yanınızda birer emanettir.**" (Tirmizî, İman 6; Ahmed, VI, 47,99)

"**Eşlerinize yediğinizden yedin, giydiğinizden giydirin, sakın onları dövmeyin ve onları incitecek çirkin sözler söylemeyin.**" (Tirmizî, Radâ' 11; İbn Mace, Nikah 4; Ahmed, V, 72-73; Nesâî, 'İşretü'n-Nisâ, s, 167)

"**Harcayacağın tüm harcamalardan dolayı, Allah'ın izniyle mükâfat alacaksın. Hatta eşinin ağzına verdiğin bir lokmanın bile karşılığını alacaksın.**" (Ebû Davûd, Nikah 40-41)

"**Sizden biri hem karısını köle gibi döver, hem de utanmadan sarılıp yatar.**" (Buhârî, İman 56; Müslim, Vasıyye, 5; Ebû Davûd, Vasayâ 2; Tirmizî, Vasayâ 1; Nesâî, Vasayâ 3) buyuran Hz. Peygamber, bu konuda en güzel örneklği kendisi sunmuştur.

O, Yüce Allah'ın "Eşlerinle en güzel bir biçimde geçinin." (Ahmed, IV, 17; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, Beyrût,1957, VIII, 148) emrini en güzel bir biçimde uygulamıştır.

O, eşleriyle en güzel bir şekilde geçinmiş, onlara asla bir fiske vurmamıştır.

O, "Ey Aişe, bu gece bana, Rabbime ibadet için izin verir misin?" diyerek nafile ibadet için eşlerinden izin isteyecek kadar ince bir ruha sahiptir.

ÇOCUKLARA KARŞI TAVRIYLA HZ. MUHAMMED (SAS)

Hz. Peygamber, genel olarak çocukları sever, onlara selam verir, onlarla ilgilenir, onlara değer verir, onlara dua eder, onları öper-koklar, onlarla şakalaşır ve onlarla oynardı. Şu birkaç örnek onun tüm çocuklara olan ilgi ve sevgisini anlatmaya yeter mahiyettedir:

Oğlu İbrahim'in ölümüne ağlamış ve bunun sebebini şöyle açıklamıştır: **"Bu bir merhamet göstergesidir. Gözümüz yaşarır, gönlümüz mahzun olur. Ama asla Rabbimizi razı etmeyecek söz söylemeyiz. Ey İbrahim, senin ayrılığın gerçekten bizleri mahzun etti."** (Buharî, Cenâiz 44; Müslim, Fedâil 62; Ebû Davûd, Cenâiz, 28)

Torunları Hasan ve Hüseyin hakkında şöyle buyurmuştur: **"Allahım ben o ikisini seviyorum, Sen de sev, onları seveni de sev."** (Buharî, Libas 60; Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 57-59; İbn Mace, Mukaddime 11; Tirmizî, Menakıb 30; Ahmed, II, 249)

"Hasan ve Hüseyin'i seven beni sevmiş, onlara kin tutan bana kin tutmuş olur." (Ahmed, II, 288, 531)

"Onlar benim dünyada öpüp kokladığım iki reyhanımdır." (Buharî, Fedailü's-Sahabe, 22, Edeb 18; Tirmizî, Menakıb, 30)

Torunu olan ve Hz. Osman-Rukiye çiftinden olma Abdullah'ı altı yaşında horoz gagalamıştı. Çocuk hastalanıp hicretin 4. yılında ölmüştü.

Namazını Peygamberimiz kıldırması, mezar taşını dikmesi ve sonra şöyle buyurmuştu: **"Yüce Allah, kullarından merhametli ve yufka yürekli olanlara rahmet eder."** (Köksal, age, XI, 133)

Çocuklarına ve torunlarına atalarının isimlerini (Abdullah, İbrahim, Fatıma) koymuş, onları en güzel şekilde yetiştirmiş, onlarla her zaman özel ilgilenmiş, onlara bol bol dua etmiştir.

Hz. Fatıma gelin olduktan sonra altı ay kadar evine uğrayarak onları namaza kaldırmıştır. (Bkz. Taberî, Câmiu'l-Beyân, XXII, 6)

Çocukların terbiyesine özen gösteren Resûlullah onları incitmemeye dikkat eder, onlara şefkatle davranır, uyarılarını dahi yumuşaklıkla yapardı. Bir gün Hz. Peygamber, hanımı Ümmü Seleme'nin önceki eşi Ebû Seleme'den olan oğlu Ömer'in, yemek yerken elini tabağın her tarafında gezdirdiğini görünce, **"Delikanlı, besmele çek, sağ elinle ye ve önünden ye!"** Buhârî, Et'ime, 2 buyurarak uyarıyordu. Enes b. Mâlik'e de şu tavsiyede bulunmuştu: "Yavrucuğum, ailenin yanına girdiğin zaman selâm ver. Bu, kendin ve ev halkın için bereket olur." Tirmizî, İsti'zân, 43 10. Allah Resûlü aile efradına sorumlu oldukları ibadetleri zaman zaman hatırlatarak hem tebliğ görevini yerine getiriyor hem de onların ibadetlerini ifa noktasında ihmalkâr davranmamalarını sağlıyordu. Zira Kur'an, Hz. Peygamber'e dünya hayatının debdebe ve cazibesine kapılmaması gerektiğini, kendisine verilen nimetin hayırlı ve kalıcı olduğunu beyan ettikten sonra Tâ-Hâ, 20/131 şu talimatı veriyordu: **"Ailene namaz kılmalarını söyle. Kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz, biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç takva iledir."** Tâ-Hâ, 20/132 Hz. Peygamber, aile fertlerine bu konularda da baskıcı ve zorlayıcı tavırlar göstermez, uygun bir üslûpla uyarılarda bulunurdu. Nitekim Enes b. Mâlik onun aile efradını namaza

davet edişini şöyle anlatır: “Resûlullah (sav) altı ay boyunca sabah namazına çıktığında Fâtıma’nın kapısına uğrayıp, ‘**Haydin namaza ey ev halkı!**’ dedi ve ‘**Ey Peygamber’in ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.**’ Ahzâb, 33/33. âyetini okudu.” Tirmizî, Tefsîru’l-47 Kur’ân, 33; HM14086 İbn Hanbel, III, 285 Resûl-i Ekrem, çocuklarının ve torunlarının azarlanmasını ve aşağılanmasını da hiçbir zaman istemez, sabır ve müsamaha göstererek onların eğitilmesini beklerdi. Bir defasında Hz. Peygamber’in kucağına torununu veren Ümmü’l-Fadl, Resûlullah’ın üstünü ıslattığını görünce çocuğun omzuna vurmuş, bunun üzerine Rahmet Peygamberi (sav), “**Oğlumun canını acıttın, Allah hayrını versin!**” buyurmuştu. İbn Mâce, 48 Ta’birü’r-rü’yâ, 10; HM27416 İbn Hanbel, VI, 340

SONUÇ

Çok yönlü bir insan olan Hz. Peygamber, yaşadığı hayatıyla her konuda olduğu gibi, akrabalık ilişkilerinde de en güzel örnekleri sunmuştur.

O, örnek yaşayışıyla Yüce Allah’ın Kur’an’da belirlediği ölçülerin pratiğini göstererek, onların nasıl uygulama sahasına konulacağını net bir biçimde ortaya koymuştur.

Onun peygamber olmadan önceki hayatı da, sonraki hayatı da dün olduğu gibi, bugün de insanlığı aydınlatacak güzelliklerle doludur.

Her konuda Müslümanlara ve tüm insanlığa örnek teşkil eden Allah Resûlü gerek eş gerek baba gerekse dede olarak aile hayatının nasıl olması gerektiğini yaşayarak göstermiş, “**Ben, aileme karşı en hayırlı olanıyım.**” Tirmizî, 49 Menâkıb, 63; İbn Mâce, Nikâh, 50 sözünü yaşantısıyla doğrulamıştır. Onun aile yaşantısına şahit olan ashâbının anlattıkları da bu gerçeği doğrular mahiyettedir. Uzun yıllar Resûlullah’ın hizmetinde bulunan ve onun yaşantısına yakından tanık olma imkânına sahip olan Enes b. Mâlik’in, “**Ailesine karşı Resûlullah’tan (sav) daha şefkatli olan bir kimse görmedim.**” İbn Sa’d, 50 Tabakât, I, 136 ifadesi bunlardan sadece birisidir. Ahlâkı düzgün olan ve aile fertlerine yumuşak davranan kişileri, “müminlerin iman bakımından en mükemmel olanı” İbn Hanbel, VI, 51 100. olarak tanımlayan Allah Resûlü, meselenin imanî yönüne de dikkat çekmek istemiştir. Zira mümin, en yakını olan ailesine merhamet, şefkat ve anlayışla yaklaşır onların hak ve hukuklarına riayet ederse imanının gerektirdiği güzel ahlâkla bezenmiş olacaktır. Bunun neticesinde de toplumda sağlıklı ilişkiler gelişecek, huzurlu ailelerden temiz nesiller yetişecektir.

AİLEDE EŞLERİN KARŞILIKLI HAK VE SORUMLULUKLARI

Bir aile yuvası çatısı altında buluşan eşler, evlendikleri andan itibaren karşılıklı bir takım hak ve sorumluluklar altına girerler. Kur’anda Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“... Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi. Kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkekler bu haklarda kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azizdir, hakimdir.” (Bakara 2/228)

Peygamber efendimiz de veda haccında karı koca haklarıyla ilgili şöyle buyurmuşlardır:

أَلَا وَإِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا، وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا

“(Ey erkekler) Sizin kadınlarınız üzerinde hakkınız olduğu gibi kadınlarınız da sizin üzerinizde hakları vardır.” (Tirmizî, Tefsir, 10)

Bu hakların bir kısmı ortak ve karşılıklı riayet edilmesi gereken haklardır. Bir kısmı erkeğin hakları, bir kısmı da sadece kadına ait haklardır. Hemen belirtelim ki insan ve müslüman olmaktan dolayı gereken haklar zaten başta gelmektedir. Yani Müslüman müslümanın din kardeşidir. Ona zulmetmez,

ona yalan söylemez, hile yapmaz, haksızlık etmez, zarar vermez, kalbini kırmaz, onu incitmez, güler yüzle ve tatlı dille mukabele eder, saygısızlık yapmaz, sevinciyle sevinir, üzüntüsünü paylaşır. İhtiyacı olduğunda yardımına koşar. Bu İslami tavsiyelerin eşler arasında en ileri seviyede hayata geçirilmesi gerekir. Bu genel esasların yanında eşlerin karşılıklı özel hak ve görevlerini kısaca şöyle özetleyebiliriz:

a. Emanet: Eşler, birbirlerinden son derece emin olmalı ve birbirlerine güvenmelidirler. Birbirlerinden saklı gizli bir işleri olmamalıdır

b. Birbirlerine güven vermeleri gerekir. Birbirlerini şüpheye düşürecek söz ve davranışlardan kaçınmalıdırlar.

c. Karşılıklı sevgi ve saygı bulunmalıdır. Taraflardan birinin, diğerini saygı duymadığı, sevgi beslemediği evlilik, ya tuzsuz bir yemek gibi tat vermez, ya da günün birinde yıkılır.

d. Aile yuvasına karşılıklı iyi niyet ve iyi davranış hâkim olmalıdır. Yüce Allah Kur’anda:

... وَلَا تَنَسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

“Aranızda iyilik ve ihsanı unutmayın. Şüphesiz Allah yapmakta olduğunuzu hakkıyla görür” buyurmaktadır (Bakara 2/237).

Eşlerin karşılıklı ortak haklarının dışında kadının erkeğe, erkeğin kadına karşı hakları da vardır.

1-Kadının Kocasına Üzerindeki Hakları

a) Erkek, eşiyile iyi geçinmeli, sinirli, hırçın ve kırıcı olmamalıdır. Kur’anda:

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

“Onlarla iyi geçinin” (Nisa: 4/19) buyurulmaktadır. Ayette, aile yuvasının devamını sağlayacak temel prensibi getirmektedir. Erkekler eşleri ile iyi geçinecekler, bunun için uygun ortamı hazırlayacaklardır. Eşin, mizacı, ruhi yapısı ve karakteri dikkate alınmalıdır. Erkek, her şeyden önce eşine bir insan olması açısından bakmalı, onun; aile yuvasının temelini oluşturan iki temel unsurdan biri olduğu hatırından çıkarmamalıdır.

“-Ey Allah'ın Elçisi! Kadınların erkekler üzerindeki hakları nelerdir?” sorusuna; Peygamberimi (s.a.v.)

أَنْ يَطْعَمَهَا إِذَا طَعِمَ. وَأَنْ يَكْسُوَهَا إِذَا كَتَسَى. وَلَا يَضْرِبُ الْوَجْهَ. وَلَا يَقْبِحَ. وَلَا ...
يَهْجُرُ إِلَّا فِي الْبَيْتِ

“Yediğinden yedirmesi, giydiğinden giydirmesi (kadının kocasına üzerindeki hakkıdır.) Sakın (eşinin) yüzüne vurmasın, ona kötü muamelede bulunmasın, evin dışında onu terk etmesin” (İbn Mace, Nikah 3) cevabını vermiştir.

b) Erkek, imkânları ölçüsünde, eşinin bilgi ve kültür düzeyinin yükselmesi için gayret sarfetmelidir. Özellikle dini konularda eşlerin kendilerine yeter hale gelmeleri önemlidir. Bunun gerçekleşmesi için günün şartlarına göre neler yapmak gerekiyorsa o yapılmalı, asla ihmalkâr davranmamalıdır. İlim olmadan salih amel işlenemez, doğru karar verilemez. Dünya için de ahiret için de bilgi temel ihtiyaçtır. Bilgi, yanlış davranışa engel olur.

c) Erkek, eşini maddi ve manevi her türlü kötülöklere, olumsuzluklara, fesada karşı korumalı, ailenin şeref ve haysiyetini koruyucu tedbirleri almalıdır. Yüce Allah,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقْوُدُّهَا النَّاسُ وَالْجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun” buyurulmaktadır. (Tahrim, 66/6)

İnsanın gerek kendini ve gerekse aile fertlerini ateşten koruması ancak onları bilgilendirmesiyle mümkündür. Erkek ailenin yöneticisi ve sorumlusudur.

“Erkekler kadınların koruyup kollayıcılarıdır..” (Nisa: 4/34) anlamındaki âyet ve **“Kişi ailesinin koruyucusudur ve onlardan sorumludur”** (Buhârî, Ahkâm ; Nikâh 81) anlamındaki hadis bu gerçeği beyan etmektedir.

d) Erkek, aile fertleri arasında, yeme, içme, mesken, giyim, kuşam gibi her konuda ayırım yapmamalı, adil olmalıdır. Peygamber efendimiz (a.s.) bir hadisinde, **“خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ، وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي”** (Sizin hayırlınız ailesi (eşi) için hayırlı olanınızdır. Ben ailem için hayırlıyım.” (İbn Mâce, Nikâh, 50) buyurmuştur.

e) Erkek hanımının gizli sırlarını ifşa etmemelidir. Zira eşlerin birbirlerine karşı emin, güvenilir kişiler olmaları gerekir. Sırrın ifşasını Peygamberimiz (a.s.), şer olarak nitelemiştir:

“إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْأَمَانَةِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلُ يُفْضِي إِلَى امْرَأَتِهِ، وَالْمَرْأَةُ تُفْضِي إِلَى رَجُلِهَا ثُمَّ يَنْشُرُ أَحَدُهُمَا سِرَّ صَاحِبِهِ” “Şüphesiz ki Kıyamet günü, Allah'ın en çok ehemmiyet vereceği emanet, kadın-koca arasındaki emanettir. Kadınla koca birbiriyle içli dışlı olduktan sonra, hanımının sırlarını erkeğin etrafa yayması o gün en büyük ihanettir.” (Müslim, Nikâh 124)

2-Kocanın Kadın Üzerindeki Hakları

a) Allah'a isyana, günaha teşvik etmediği müddetçe kadın, kocasının meşru ve mubah olan istek ve arzularına riayet etmelidir. Yüce Allah, **“...Eğer (o kadınlar size) itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın...”** buyurmaktadır. (Nisa: 4/34).

b) Kadın kocasının şerefini, namusunu, malını ve çocuklarını korumakla görevli ve sorumludur. Bu konuda bir ayeti kerimede: **“...İyi kadınlar, itaatkardır. Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlarda gaybı korurlar...”** buyurulmuştur. (Nisa: 4/34)

Ayet-i kerimede “gayb”, hanımından uzakta bulunan erkeğin namusu, malı ve her türlü hakları anlamındadır. Peygamber Efendimiz ;

“Kadın kocasının evinin ve çocuklarının koruyucusudur.” (Buhârî, Ahkâm 1)

c) Kadın kocasının evinin muhafızı durumundadır. Gözünü mahremi olmayanlardan ve haramdan korur, elini, dilini kötü söz ve kötü işlerden korur. Kocasının akrabasına da iyi muamelede bulunur. Yüce Allah; **“...قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ”** “Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar...” buyurmaktadır. (Nur, 24/31) Şu hadis-i şerif de aynı konuyu vurgulamaktadır: - **“قیل لرسول الله أي النساء خير قال التي تسره إذا نظر وتطيعه إذا أمر ولا تخالفه في نفسها ومالها بما يكره”** Hz. Peygamber'e (s.a.v) **“Hangi kadın daha hayırlıdır?”** diye soruldu; o da: **“Kocası yüzüne baktığı zaman onu sevindiren, emrettiği vakit itaat eden, yanında bulunmadığı vakit malını ve iffetini koruyandır”** (Nesaî, Nikâh, 14) cevabını vermiştir.

Karı kocanın birbirlerine karşı hak ve sorumlulukları açıklanmış, bu kurallara uyulduğu takdirde sağlıklı bir aile yuvasının kurulup devam edeceği ortaya konmuştur.

Bu haklara ve sorumluluklara riayetsizlik olursa çözümü de Kur'an-ı Kerim'de Rabbimiz sunmuştur.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿35﴾

“Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları

uzlaştırır. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır.” Nisa,35. Buyruğu ile bize yol göstermektedir.

Kur'an ve sünnette hemen her yerde aile birliğinin korunması hedeflenir. Ancak eşlere, çekilmez evlilikten dolayı dünyayı cehenneme çevirmemek için boşanmanın da bir müessese olarak tanındığı görülür. Yine de aile parçalanmasını engellemek için özellikle bir takım refleks şeklindeki ani-düşünmeden sergilenen davranışların önlenmesi, bu davranışların zararını asgarîye indirmek için telâfi edici ya da telâfisi imkânsız durumlara yol açılmaması için bazı şekli prosedür şart koşulur. Şahit, iddet, talâkın sayısı, hakemlik müessesesi, iddet esnasında evden çıkmama ve nafaka gibi hususlar şekli prosedürün örneklerini oluşturur.

Her ne kadar boşanmanın önlenmesine yönelik iktisadî boyutlu tedbirler şart koşulmakta ise de, işin psikolojik ve sosyolojik boyutlarının daha önem arz ettiği inkâr edilemez. Ayet ve hadislerde, konuyla ilgili takva, zulmetmeme boyutunu ifade eden çeşitli anlatımlar bu anlayışı teyit eder. Böylece Müslümanların karakter ve dinî değer yargılarının buna göre oluşması öngörülür.

Ailede herkes birbirine emanettir ve ailenin bütün fertlerine düşen sorumluluklar vardır. Bazen anneyle, babayla, çocukla bir imtihandır aile. Bu imtihanda aile mensuplarının izzet, onur ve saygınlığını zedelemek değil, korumak ve yüceltmek vardır. Bu imtihanda üzme, kırmak, şiddete başvurmak değil, şefkat ve merhamet, nezaket ve nezahet vardır. Bu imtihanda “bir” ve “biz” olma vardır. Sevinçte ve kederde, varlıkta ve darlıkta hemhal olma, hayatın yükünü birlikte omuzlama vardır.